

Η ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ 1974-2004: ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Χαράλαμπος Κοντονής*

Εισαγωγική προσέγγιση στην περιφερειακή συνεργασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη

Η συνεργασία στην περιοχή των Βαλκανίων έχει πάρει πολλές διαφορετικές μορφές από την εποχή των εθνικών απελευθερωτικών κινημάτων του 19ου αιώνα. Η Βαλκανική Λίγκα του 1912, το Βαλκανικό Σύμφωνο του 1936, το Ψυχροπολεμικό Βαλκανικό Σύμφωνο του 1953-1954 και η αναγέννηση της Διαβαλκανικής Συνεργασίας την περίοδο 1987-1991 είναι σημεία αναφοράς στην ιστορική πορεία της περιφερειακής συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη.¹

Είναι όμως γεγονός ότι όλες οι προσπάθειες διαβαλκανικής συνεργασίας περισσότερο ακολουθούσαν παρά προκαλούσαν τα ιστορικά γεγονότα που σημάδευαν την περιοχή, παραμένοντας σε ένα δευτερεύον επίπεδο πολιτικής βαρύτητας. Οι χώρες της ΝΑ Ευρώπης δεν είχαν ποτέ την ισχύ να αντιτάξουν το αδύναμο εθνικό τους συμφέρον στις επιδιώξεις των υπερδυνάμεων, ειδικά εάν αυτό έ-

* Ο Χαράλαμπος Κοντονής είναι Ειδικός Σύμβουλος σε θέματα Εκδημοκρατισμού και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στη Γραμματεία του Συμφώνου Σταθερότητας ΝΑ Ευρώπης στις Βρυξέλλες, Επιστημονικός Συνεργάτης του ΕΛΙΑΜΕΠ και της Διπλωματικής Ακαδημίας στην Αθήνα και του Ερευνητικού Κέντρου ΝΑ Ευρώπης του Πανεπιστημίου του Σέφιλντ στη Θεσσαλονίκη και μέλος της Διεθνούς Ένωσης για τη Μελέτη της Αναγκαστικής Μετανάστευσης (IASFM) στη Χάγη.
1. Ενδεικτικά: C. Jelavich – B. Jelavich, *The Establishment of the Balkan National States 1904-1920*, University of Washington Press, 1977, T. I. Geshkoff, *Balkan Union: A Road to Peace in S/E Europe Between the Wars*, New York, 1940, C. Svolopoulos, *Le problème de la Sécurité dans le Sud-est Européen Entre les deux Guerres*, Balkan Studies, no 14, 1973, Z. Avramovski, *Balkanska Antanta 1934-1940*, Beograd, 1986, V. Jelavic, *Continuing Balkan Cooperation*, Review of International Affairs, no 922, 1988, J. O. Iatrides, *Balkan Triangle*, The Hague, 1968.

πρεπε να συγκριθεί με την υψηλότερη αξία που είχε η περιοχή στο «διεθνές γεω-στρατηγικό χρηματιστήριο» την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

Δεκαπέντε χρόνια μετά, το περιφερειακό σύστημα των Βαλκανίων έχει την ι-διαίτερότητα να συνδυάζει κράτη με παρελθόν και στα δύο πολιτικοστρατιωτικά στρατόπεδα, με οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές κρίσεις αλλά και σημαντική ανάπτυξη, με πολιτική σταθερότητα αλλά και ένοπλες συγκρούσεις, με διεθνικές και διακρατικές εντάσεις αλλά και υφέσεις στις σχέσεις τους. Μέσα από αυτή την πληθώρα εμπειριών, η διαβαλκανική συνεργασία έχει συγκεκριμένες προοπτικές τις οποίες μπορεί να επιτύχει, και συγκεκριμένα όρια, τα οποία είναι εξαιρετικά δύσκολο να ξεπεράσει.²

Σήμερα, η κοινή ευρωπαϊκή και ευρωατλαντική πορεία είναι ο πυρήνας σε κά-θε προσπάθεια πολυμερούς συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη. Τα βαλκανικά κράτη έχουν σαν απώτερο στόχο την πολιτική σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυ-ξη που μόνο οι ευρωατλαντικές δομές μπορούν να εγγυηθούν. Σε αυτή την ευρω-παϊκή πορεία, η διαβαλκανική συνεργασία δεν παίζει ρόλο ανταγωνιστικό, αλλά βοηθητικό και συμπληρωματικό.³

Τα 70 χρόνια της εμπειρίας της διαβαλκανικής συνεργασίας είναι ένα κεφάλαιο που πρέπει να αξιοποιηθεί. Τα όρια, η κατεύθυνση και το επίπεδο της πολυμερούς συνεργασίας, έχουν σχηματοποιηθεί μέσα από τις διαδικασίες και τις πρωτοβουλίες αυτών των χρόνων. Η παρούσα κατάσταση αφήνει περιθώρια για συνεργασία σε α-ναπτυξιακά, κοινωνικά και οικονομικά θέματα διαμέσου της διακρατικής συνεργα-σίας, ενώ η παράλληλη ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα και των μη-κυβερνητικών οργανώσεων για τη δημιουργία περιφερειακών δικτύων συνεργασίας λειτουργεί α-ναμφισβήτητα επικουρικά και ενδυναμώνει τη διαδικασία εκδημοκρατισμού.

Προσεγγίζοντας ιστορικά τη Διαβαλκανική Συνεργασία και την Ελληνική Βαλ-κανική Περιφερειακή Πολιτική τα τελευταία 30 χρόνια, θα πρέπει να τονιστεί ότι το 1975 αποτελεί ορόσημο, αφού οι πρωτοβουλίες είναι για πρώτη φορά πραγματικά πολυμερείς. Η ελληνικής έμπνευσης Συνάντηση των Αθηνών το 1976 δε θα έχει την ανάλογη συνέχεια τα επόμενα τρία χρόνια (η νεκρή περίοδος 1976-1979). Κατά την περίοδο 1979-1984 η Διαβαλκανική Συνεργασία επανακάμπτει, απλά με τέσσερις θε-ματικές συναντήσεις ειδικών εμπειρογνομόνων σε κυβερνητικό επίπεδο, σε θέματα: i) τηλεπικοινωνιών, ii) μεταφορών, iii) ενέργειας και iv) βιομηχανικής συνεργασίας.⁴

2. H. Kondonis, *Prospects for Balkan Cooperation after the Disintegration of Yugoslavia*, East European Quarterly, XXXII, no 3, Colorado, 1998.

3. Για μια γενικότερη προσέγγιση της Περιφερειακής Συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη, βλ. D. Lopandic (ed), *Regional Cooperation In S/E Europe*, European Movement in Serbia, Belgrade, 2002.

4. Σ. Βαλντέν, *Βαλκανική Συνεργασία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση*, ΕΚΕΜ, Παπαζήσης, Αθήνα, 1994, σ. 111-143.

Από το 1985, η πολιτική της «περεστρόικα» δημιουργεί κάποιες προϋποθέσεις για στενότερη συνεργασία, αλλά μόνο την περίοδο 1987-1991, όταν τα βαλκανικά κράτη νιώθουν «απελευθερωμένα» από τις ψυχροπολεμικές συμμαχίες και η διαβαλκανική συνεργασία περνά μια «χρυσή περίοδο», η οποία χαρακτηρίζεται από ένα μεγάλο αριθμό πρωτοβουλιών τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο.⁵ Το αισιόδοξο αυτό σκηνικό καταρρέει λόγω του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία το 1991, των αργών ρυθμών εκδημοκρατισμού και φιλελευθεροποίησης των πρώην κομμουνιστικών χωρών, της ανεπαρκούς οικονομικής βοήθειας και της ασυνεχούς πολλές φορές πολιτικής από πλευράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κατάρρευση του βαλκανικού συνεργασιακού σκηνικού απέδειξε ότι η περιφερειακή συνεργασία χρειάζεται μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και τους απαραίτητους θεσμούς για να μπορέσει να αναπτυχθεί.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η συγκεκριμένη –και κάθε– περιφέρεια δεν μπορεί να αντέξει στο εσωτερικό της, ιδιαίτερα στη μεταψυχροπολεμική εποχή, την ύπαρξη μεγάλων χασμάτων σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης, πολιτικής βαρύτητας και στρατιωτικής ισχύος. Ως αποτέλεσμα, η *διαπεριφερειακή συνεργασία πρέπει να αποτελέσει βασικό συστατικό στοιχείο σε μια πορεία σύγκλισης ισχύος στην περιοχή*. Πολλές περιπτώσεις αποτυχίας μιας συνεργασιακής περιφερειακής πρωτοβουλίας στο παρελθόν οφείλονταν στην έλλειψη ισορροπίας κερδών μεταξύ των συμμετασχόντων κρατών, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να μη δημιουργείται η κοινή προοπτική, η οποία ήταν απαραίτητη για τον κοινό σχεδιασμό αναπτυξιακών και συνεργασιακών περιφερειακών πολιτικών.⁶

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η συνεργασία, μόνο όταν βασίζεται στο οικονομικό και εθνικό συμφέρον, μπορεί να αξιοποιηθεί θετικά και να διευρυνθεί σε όλους τους τομείς. Η διαβαλκανική συνεργασία, είτε ως θεσμοθετημένο συνεργασιακό μοντέλο, είτε ως διμερείς ή πολυμερείς διακρατικές συμφωνίες, είναι μια αναγκαιότητα ως το σημείο που προσφέρει άμεσα κέρδη και δημιουργεί ισομερή ή, τουλάχιστον, αναλογική ανάπτυξη και προοπτικές. Χωρίς όμως την απαιτούμενη προεργασία και μελέτη για τους θεσμούς και φορείς, τους σκοπούς και τις προοπτικές

5. Π. Β. Καζάκος – Π. Α. Λιαργκόβας, *Μεταρρύθμιση και Οικονομική Συνεργασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη*, Ιονική Τράπεζα, Αθήνα, 1996, σ. 63-84.

6. Για μια θεωρητική προσέγγιση του σχεδιασμού της Περιφερειακής Συνεργασίας, βλ. Χ. Κοντονής, «Η Βαλκανική Συνεργασία και η Θεωρία των Περιφερειών», *Αγορά Χωρίς Σύνορα*, τόμος 5, τεύχος 2, Νοέμβριος 1999, σ. 120-134. Περισσότερα για τη Θεωρία των Περιφερειών και τον Αμυντικό Ρεαλισμό βλ. στο C. L. Glaser, «Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help», *International Security*, vol. 19, no 3 (Winter 1994/95) και S. M. Walt, «Alliance Formation and the Balance of World Power», *International Security*, vol. 9, no 4 (Spring 1985), D. A. Lake – P. M. Morgan (eds), *Regional Orders: Building Security in a New World*, The Pennsylvania State University Press, 1997 και E. Solingen, *Regional Orders at Century's Dawn: Global and Domestic Influences on Grand Strategy*, Princeton University Press, 1998.

μιας συνεχούς και συγκλίνουσας ανάπτυξης, η ιδέα της διαβαλκανικής συνεργασίας περνά στη σφαίρα του ιδεατού, γίνεται απλώς ένας χώρος σύγκρουσης αποκλινόντων συμφερόντων και αντιπαραθέσεων.⁷

Η Ελλάδα και οι Πρωτοβουλίες Πολυμερούς Βαλκανικής Συνεργασίας

Η Ελλάδα έχει παίξει τα τελευταία 30 χρόνια κεντρικό ρόλο στις εξελίξεις σχετικά με τις προσπάθειες ανεύρεσης ενός μοντέλου αποτελεσματικής διαβαλκανικής συνεργασίας. Στην πραγματικότητα, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής το 1975 μίλησε για μια «Ιστορική Αναγκαιότητα» και ότι «Οι στόχοι που έχουμε τάξει δεν είναι τόσο μεγαλεπήβολοι, ώστε να κινδυνεύουν να αποδειχθούν ανεδαφικοί». Σε αυτά τα λόγια βρίσκονται ακόμη και σήμερα τα πλαίσια στα οποία πρέπει να κινείται η περιφερειακή συνεργασία.

Οι λόγοι που οδήγησαν τον Κωνσταντίνο Καραμανλή να ενισχύσει τη συνεργασία των βαλκανικών χωρών σε μη-πολιτικούς τομείς, όπως η επιστήμη, ο πολιτισμός, η οικονομία κ.ά. ήταν καθαρά πολιτικοί.

Το 1976 οι λόγοι ήταν: α) να βελτιωθούν οι σχέσεις της Ελλάδας με τα γειτονικά κομμουνιστικά καθεστώτα της ΝΑ Ευρώπης· β) να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή ενταξιακή πορεία της Ελλάδας· γ) να ενισχυθεί η διεθνής θέση της Ελλάδας σε σχέση με την Τουρκία.

Σήμερα είναι: α) να βελτιωθούν περαιτέρω οι σχέσεις με τις υπο-μετάβαση χώρες της ΝΑ Ευρώπης· β) ως μέλος της ΕΕ, να ενισχύσει την ενταξιακή πορεία των χωρών της ΝΑ Ευρώπης· γ) να ενισχυθεί ο περιφερειακός ρόλος της Ελλάδας, πάντα και σε συνάρτηση με το ρόλο της Τουρκίας.⁸

Ι. Από τις συναντήσεις εμπειρογνομόνων στη διαδικασία συνεργασίας ΝΑ Ευρώπης

Αν δούμε συνολικά την πορεία της βαλκανικής περιφερειακής συνεργασίας τα τελευταία 30 χρόνια, είναι φανερό ότι τέσσερις συναντήσεις τη σηματοδότησαν, ανυψώνοντας το πολιτικό επιπέδο αυτής της συνεργασίας. Η πιο πρόσφατη, αυτή στο Σεράγεβο, καταδεικνύει τις μελλοντικές κατευθύνσεις της Διαδικασίας Συνεργασίας:

Τα κύρια σημεία και οι προτεραιότητες των συναντήσεων αυτών είναι οι παρακάτω:

7. Χ. Κοντονής, «Βαλκανική Συνεργασία: Αναγκαιότητα ή Ιδεαλισμός», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 1996.

8. Σ. Βαλντέν, ό.π.

A. Συνάντηση εμπειρογνομόνων των Αθηνών, 21 Ιανουαρίου-5 Φεβρουαρίου 1976

- Γεωργία
- Εμπόριο
- Μεταφορές
- Τηλεπικοινωνίες
- Περιβάλλον

B. Συνάντηση υπουργών εξωτερικών, Βελιγράδι, 24-26 Φεβρουαρίου 1988

Στο τελικό ανακοινωθέν τονίστηκε:

- Σεβασμός στην κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα, το απαραβίαστο των συνόρων, του διεθνούς δικαίου και των διαφορετικών πολιτικών, οικονομικών και οικονομικών συστημάτων.

- Οικονομική συνεργασία.
- Καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της εμπορίας ναρκωτικών.
- Για πρώτη φορά υπήρξε θεσμοθέτηση της συνεργασίας, μέσω: i) περιοδικών συναντήσεων υπουργών εξωτερικών, ii) υπουργών οικονομίας, iii) υπουργών μεταφορών, iv) εμπειρογνομόνων για θέματα περιβάλλοντος, v) συνάντησης για τη βιομηχανική συνεργασία και τη μεταφορά τεχνολογίας.

- Συνεργασία μη-κυβερνητικών οργανώσεων.

Επίσης, η ελληνική πλευρά πρότεινε την ίδρυση του πρώτου διαβαλκανικού οργανισμού, το Ερευνητικό Βαλκανικό Ινστιτούτο Οικονομικής Συνεργασίας (ΕΒΙΟΣ) στην Αθήνα. Ουσιαστικά, για πρώτη φορά μπορούμε να μιλάμε για τα πρώτα βήματα θεσμοθέτησης της συνεργασίας μέσω των μελλοντικών συναντήσεων που συμφωνήθηκαν.⁹

Γ. Συνάντηση αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων ΝΑ Ευρώπης, Κρήτη, 2-4 Νοεμβρίου 1997

Κατά τη διάρκεια της 1ης συνάντησης σε επίπεδο αρχηγών κρατών, η οποία ουσιαστικά εγκαινίασε τη Διαδικασία Συνεργασίας ΝΑ Ευρώπης (ΔΣΝΑΕ - SEECR) τονίστηκαν θέματα, όπως:

- Ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα και διεθνотικός διάλογος.
- Οικονομική ανάπτυξη: i) υποδομές, ii) επενδύσεις.
- Αρχές του διεθνούς δικαίου: i) Χάρτα Ην. Εθνών, ii) Χάρτα του Παρισιού,
- iii) Τελική Πράξη του Ελσίνκι.
- Ανάγκη ευρωπαϊκής και ευρωατλαντικής ολοκλήρωσης.

9. Κείμενο Διακήρυξης, Συνάντηση Υπουργών Εξωτερικών Χωρών ΝΑ Ευρώπης, Βελιγράδι, 24-26 Φεβρουαρίου 1988.

- Διακοινοβουλευτική συνεργασία.
- Συνεργασία και ενίσχυση άλλων περιφερειακών πρωτοβουλιών.
- Νεολαία.
- Επιστήμες, εκπαίδευση, πολιτισμός, αθλητισμός.
- Καταπολέμηση οργανωμένου εγκλήματος, τρομοκρατίας, εμπορίου ναρκωτικών και παράνομης μετανάστευσης.
- Διασυνοριακή συνεργασία.
- Προοπτικές δημιουργίας κοινής Γραμματείας, που αποτέλεσε και αποτελεί ακόμη πάγια ελληνική πολιτική προς την κατεύθυνση θεσμοποίησης της Διαδικασίας Συνεργασίας (ΔΣΝΑΕ).

Είναι χαρακτηριστικό, και εδώ βρίσκεται και ένα από τα πλεονεκτήματα της ΔΣΝΑΕ, ότι στο περιθώριο της συνάντησης, για πρώτη φορά από το 1947, συναντήθηκαν σε διμερές επίπεδο οι πρόεδροι της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας, Σλ. Μιλόσεβιτς και Φ. Νάνο αντίστοιχα, για να συνομιλήσουν σχετικά με την κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο. Μια συνάντηση αδιανότητη λίγα χρόνια πριν και σε άλλο πολιτικό πλαίσιο. Αυτό βέβαια δεν απέτρεψε τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο. Το γεγονός αυτό ουσιαστικά καταδεικνύει τις δυνατότητες και τα συγκεκριμένα όρια των δυνατοτήτων της ΔΣΝΑΕ.¹⁰

Δ. Τρίτη συνάντηση των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ΝΑ Ευρώπης, Βουκουρέστι, 12 Φεβρουαρίου 2000

Η συνάντηση κατέληξε στην υπογραφή της *Χάρτας Καλής Γειτονίας, Σταθερότητας, Ασφάλειας και Συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη*, από τους Υπουργούς Εξωτερικών της Ρουμανίας, Τουρκίας, ΠΓΔΜ, Βουλγαρίας, Αλβανίας και Ελλάδας.¹¹

Η Χάρτα τόνιζε ότι το μέλλον της περιοχής βρίσκεται στην ειρήνη, τη δημοκρατία, την οικονομική ανάπτυξη και η ολοκλήρωσή της στις ευρωπαϊκές και ευρωπαϊστικές δομές. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται επίσης:

- Στη διεθνή αναγνώριση της διαβαλκανικής συνεργασίας, με τη μορφή του θεσμού της Διαδικασίας Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης.
- Στην ανάγκη ενεργούς συμμετοχής των χωρών ΝΑ Ευρώπης μαζί με τη διεθνή κοινότητα για την εκτόνωση των εντάσεων και των κρίσεων στην περιοχή.
- Στην ανάγκη βελτίωσης των διμερών σχέσεων των χωρών της περιοχής.
- Στην ανάγκη εφαρμογής της Απόφασης 1244 του ΣΑ των ΗΕ και της διατήρησης της εδαφικής ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας.

10. Κείμενο Διακήρυξης, Συνάντηση Αρχηγών Κρατών ΝΑ Ευρώπης, Κρήτη, 2-4 Νοεμβρίου 1997.

11. Η Γιουγκοσλαβία δεν εκλήθη λόγω του αποκλεισμού του καθεστώτος Μιλόσεβιτς από τη διεθνή κοινότητα.

– Στην ανάγκη ενεργοποίησης των πολιτών της Γιουγκοσλαβίας για εκδημοκρατισμό και συμφιλίωση, ενώ τονίζεται η σημαντικότητα των διεθνών κυρώσεων κατά του Βελιγραδίου με αναφορά όμως στις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στους απλούς πολίτες της χώρας.

- Στη συνέχιση της ανθρωπιστικής βοήθειας.
- Στην υποστήριξη των αρχών του Ντέιτον και της πολυεθνικής Βοσνίας.
- Στη συνεργασία με τον ΟΑΣΕ, το ΝΑΤΟ και στην ενεργοποίηση της Πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης ΝΑ Ευρώπης.
- Στη συνεργασία κατά της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών και όπλων.

– Στον εξαιρετικά σημαντικό ρόλο του Συμφώνου Σταθερότητας και του Ευρωπαϊκού Κέντρου Ανασυγκρότησης, της προσφοράς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ελλάδας, ενώ προτείνεται η δημιουργία παραρτημάτων του κέντρου σε όλες τις βαλκανικές πρωτεύουσες. Σχετικά με το Σύμφωνο Σταθερότητας, υπογραμμίζεται η ανάγκη ταχείας πραγματοποίησης των δεσμεύσεων και προγραμμάτων με διαδικασίες διαφάνειας σε όλα τα στάδια, καθώς και η προτεραιότητα που θα πρέπει να δοθεί στον οικονομικό τομέα, στο εμπόριο, στη διασυννοριακή συνεργασία, στις επενδύσεις και στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

– Στην αποζημίωση που πρέπει να δοθεί στις άμεσα πληγείσες χώρες της περιοχής τόσο από τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο, όσο και από τις κυρώσεις κατά της Γιουγκοσλαβίας.¹²

Ε. Συνάντηση αρχηγών κρατών, Σεράγεβο, 21 Απριλίου 2004

Τα κυριότερα σημεία της πιο πρόσφατης συνάντησης αρχηγών κρατών στο πλαίσιο της ΔΣΝΑΕ είναι:

- Καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.
- Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ.
- Επιβεβαίωση της Χάρτας Σχέσεων Καλής Γειτονίας, Σταθερότητας, Ασφάλειας και Συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη.
- Αναφορικά με το Κοσσυφοπέδιο και τα αιματηρά επεισόδια του Μαρτίου 2004: i) καταδίκη βανδαλισμών και βίας, ii) καταδίκη επιθέσεων κατά ΚFOR, iii) επιστροφή προσφύγων και εκτοπισμένων στο πλαίσιο της εφαρμογής της απόφασης ΣΑ ΟΗΕ 1244.
- Σεβασμός στην κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και το απαραβίαστο των συνόρων και του διεθνούς δικαίου.

12. Κείμενο Χάρτας Καλής Γειτονίας, Σταθερότητας, Ασφάλειας και Συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη, 3η Συνάντηση Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων της ΝΑ Ευρώπης, Βουκουρέστι, 12 Φεβρουαρίου 2000.

– Πλήρης συνεργασία με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για τα εγκλήματα πολέμου στη Γιουγκοσλαβία.

– Ανάγκη διεθνούς παρουσίας στην περιοχή με συγκεκριμένες αναφορές: i) NATO-KFOR Κοσσυφοπέδιο, ii) Στρατιγείο NATO στο Σεράγεβο, iii) ΕΕ-Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Ασφάλεια και την Άμυνα (ΕΠΑΑ) και η στρατιωτική αποστολή στη Βοσνία (Berlin+), iv) ΕΕ-Αστυνομική Αποστολή Proxima. (Παράλληλα τονίζεται και ο ρόλος της Βουλγαρίας ως προεδρεύουσα του ΟΑΣΕ εκείνη την περίοδο.)

– Πρωτοβουλία Συμφώνου Σταθερότητας (ΣΣΝΑΕ) και ΔΣΝΑΕ για τη Μετανάστευση, το Άσυλο και την Επιστροφή των Προσφύγων (πρωτοβουλία MARRI στα πλαίσια του ΣΣΝΑΕ).

– Σημασία της Συνδιάσκεψης της Θεσσαλονίκης τον Ιούνιο 2003 και έναρξη τακτικού πολιτικού διαλόγου μεταξύ ΕΕ και Δυτικών Βαλκανίων, μέσω: i) Forum ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων και ii) έναρξης των ευρωπαϊκών συνεργασιών.

– Συνεργασία κυβερνητικών, αυτοδιοικητικών και μη-κυβερνητικών φορέων, όπως:

α. Νεολαία.

β. Διακοινοβουλευτική Συνεργασία.

γ. Καταπολέμηση οργανωμένου εγκλήματος, διαφθοράς και τρομοκρατίας μέσω: i) συνεργασίας με το Κέντρο Καταπολέμησης Διασυνοριακού Εγκλήματος (SECI Centre), ii) Διακήρυξης Σεράγεβου, iii) Διακήρυξης Σεράγεβου II.

δ. Καταπολέμηση ανεργίας, έλλειψης επενδύσεων και χαμηλής παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας μέσω: i) της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, ii) της αφαίρεσης των συνοριακών δασμών και iii) της εφαρμογής προγραμμάτων στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης Σκοπίων.

ε. Περαιτέρω ανάπτυξη της αγοράς περιφερειακής ενέργειας.

στ. Εξάπλωση των περιφερειακών υποδομών – Ανάπτυξη του βασικού περιφερειακού δικτύου μεταφορών ΝΑ Ευρώπης.

ζ. Διευκόλυνση της μετακίνησης μέσω προγραμμάτων με παράλληλη αποτροπή μετανάστευσης εκπαιδευμένου δυναμικού.

η. Τέλος, προβλέπονται τα επόμενα βήματα – για τη Μολδαβία την απόκτηση θέσης παρατηρητή και για την Κροατία να γίνει πλήρες μέλος της ΔΣΝΑΕ.¹³

Σε όλες τις παραπάνω συναντήσεις η Ελλάδα ήταν κεντρικός άξονας αναφοράς και σημαντική κατευθυντήρια δύναμη προς την ενδυνάμωση και τη θεσμοποίηση της Διαδικασίας Συνεργασίας.

Αναλύοντας και συγκρίνοντας τα κείμενα των αποφάσεων και διακηρύξεων από το 1976 μέχρι σήμερα είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον να τονιστεί ότι:

13. Κείμενο Διακήρυξης, Συνάντηση Αρχηγών Κρατών ΝΑ Ευρώπης, Σεράγεβο, 21 Απριλίου 2004.

- Χρειάστηκαν 12 χρόνια οι συναντήσεις από το επίπεδο εμπειρογνομόνων να φθάσουν στο επίπεδο υπουργών εξωτερικών και άλλα εννέα χρόνια για να καταλήξουν στο επίπεδο αρχηγών κρατών, οι οποίες πραγματοποιούνται πια σε ετήσια βάση.
- Χρειάστηκαν 24 χρόνια για την υπογραφή της Χάρτας Καλής Γειτονίας, Σταθερότητας, Ασφάλειας και Συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη, στη Διακήρυξη του Βουκουρεστίου, τη 12η Φεβρουαρίου 2000.

Πέρα από τις γενικά αποδεκτές αρχές του διεθνούς δικαίου και του σεβασμού στην κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα, το απαραβίαστο των συνόρων, αναφορικά με τις θεματικές και τις πολιτικές κατευθύνσεις από το 1976 μέχρι σήμερα, διαφαίνεται από τα καίμενα ότι:

- Συγκεκριμένες θεματικές παραμένουν σταθερές προτεραιότητες, όπως το εμπόριο, οι μεταφορές και οι τηλεπικοινωνίες.
- Επίσης, μεγάλη σημασία δίνεται στην οικονομική συνεργασία, η οποία σταδιακά επικεντρώνεται στις επενδύσεις, στην ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στο διασυνοριακό εμπόριο και στην καταπολέμηση της ανεργίας.
- Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας αναφέρεται από το 1988 ως προτεραιότητα και τα πρώτα σημάδια της ανάγκης καταπολέμησης παράνομων διακινήσεων, αρχικά ναρκωτικών και αργότερα και ανθρώπων, εμφανίζονται ως νέο φαινόμενο στη μεταψυχροπολεμική εποχή.
- Άλλα θέματα εμφανίζονται κατά καιρούς, ανάλογα με τις πολιτικές ισορροπίες και τις προτεραιότητες σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, όπως το περιβάλλον, ο πολιτισμός, η συνεργασία σε επίπεδο μη-κυβερνητικών οργανώσεων (από το 1988), τα δικαιώματα των μειονοτήτων, η εκπαίδευση, η διακοινοβουλευτική και διασυνοριακή συνεργασία.
- Από την πρώτη Συνάντηση Αρχηγών Κρατών στην Κρήτη το 1997 τονίζεται ιδιαίτερα η ανάγκη ευρωπαϊκής και ευρωατλαντικής ολοκλήρωσης. Τότε οι ηγέτες της Βαλκανικής δήλωναν ότι «η Ευρώπη δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένη (*complete*) χωρίς τις χώρες μας». Επτά χρόνια αργότερα, οι χώρες αυτές είτε συμμετέχουν άμεσα σε αυτές τις δομές (Βουλγαρία και Ρουμανία στο NATO), είτε έχουν ξεκινήσει μια σταθερή και θεσμοθετημένη πορεία ένταξής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των Συμφωνιών Σταθεροποίησης και Ένταξης (*Stabilisation and Association Process and Agreements*), είτε στο NATO μέσω της Συνεργασίας για την Ειρήνη (*Partnership for Peace*).
- Αναφορικά με την περιφερειακή συνεργασία αυτή καθαυτή, είναι πια ανα-

πόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής πορείας των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, στηρίζεται άμεσα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως αναφέρεται και στη Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης, τον Ιούνιο του 2003. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΣΣΝΑΕ και η ΔΣΝΑΕ αποτελούν τα μέλη της Ανεπίσημης Συμβουλευτικής Επιτροπής που συνεδριάζει τακτικά στις Βρυξέλλες.

- Η ΔΣΝΑΕ και κάθε άλλη περιφερειακή συνεργασία είναι κυρίως φορα συναντήσεων και διαλόγου (βλ. παραπάνω για τη σημασία της συνάντησης Μιλόσεβιτς-Νάνο το Νοέμβριο του 1997), αλλά δεν μπορούν να αγγίζουν ευαίσθητα θέματα «υψηλής πολιτικής» και να έχουν έναν αποτρεπτικό ρόλο σε επικείμενες κρίσεις. Αυτό άλλωστε αποδείχθηκε επώδυνα όταν η «χρυσή εποχή» της Διαβαλκανικής Συνεργασίας 1987-1991 και η οικονομική αλληλεξάρτηση των πρώην Γιουγκοσλαβικών Δημοκρατιών, όχι μόνο δεν απέτρεψε τους γιουγκοσλαβικούς πολέμους, αλλά συνεθλίβη μπροστά στα απειλούμενα εθνικά και εθνοτικά συμφέροντα.

Σήμερα που τονίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο συμπληρωματικός ρόλος της περιφερειακής συνεργασίας ως προς τη διαδικασία σταθεροποίησης και ένταξης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, όπου η Διαδικασία Συνεργασίας ΝΑ Ευρώπης χαρακτηρίζεται ως «η φωνή της περιοχής» και όροι όπως «*regional ownership*» και «*regional leadership*» εμφανίζονται όλο και πιο συχνά στην ορολογία των διεθνών οργανισμών, η Ελλάδα, στο μέτρο των συγκεκριμένων δυνατοτήτων της, μπορεί αναντίρρητα να συνεισφέρει με μια μακροπρόθεσμη περιφερειακή πολιτική.

II. Το Σύμφωνο Σταθερότητας ΝΑ Ευρώπης

Εκτός της Διαδικασίας Συνεργασίας, μια άλλη πρωτοβουλία που έχει παίξει σημαντικό ρόλο και τα τελευταία χρόνια έχει μια συγκλίνουσα πορεία με τη ΔΣΝΑΕ είναι το Σύμφωνο Σταθερότητας ΝΑ Ευρώπης (ΣΣΝΑΕ), το οποίο δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 1999 για να καλύψει τις ανάγκες ανοικοδόμησης των Βαλκανίων, ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο.¹⁴ Η αξία του ΣΣΝΑΕ έγκειται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά η διεθνής κοινότητα προσέγγισε τη Βαλκανική με μια περιφερειακή λογική και για πρώτη επίσης φορά επέτυχε την παρουσία δωρητριών χωρών, διεθνών οργανισμών, διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών, διεθνών μη-κυβερνητικών οργανώσεων και

14. Το Σύμφωνο Σταθερότητας υπεγράφη στην Κολωνία στις 10 Ιουνίου 1999 και επικυρώθηκε στο Σεράγεβο τον επόμενο μήνα, ως πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ.

περιφερειακών πρωτοβουλιών, παρέχοντας πολιτική στήριξη και κατεύθυνση, μηχανισμούς και εμπειρία, στην ανάληψη και πραγματοποίηση προγραμμάτων, ενδυναμώνοντας παράλληλα τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας του πολίτη.¹⁵

Οι λήπτριες χώρες του Συμφώνου Σταθερότητας, όπου επικεντρώνεται και το ενδιαφέρον του, είναι η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Βουλγαρία, η Κροατία, η Ρουμανία, η ΠΓΔΜ, η Σερβία-Μαυροβούνιο (το Μαυροβούνιο είναι ιδρυτικό μέλος, η Σερβία από το Δεκέμβριο του 2000 μετά την κατάρρευση του καθεστώτος Μιλόσεβιτς, και το UNMIK/Κοσσυφοπέδιο βάσει της απόφασης 1244 του ΣΑ του ΟΗΕ), και η Μολδαβία (από τον Ιανουάριο του 2001).¹⁶

Το ΣΣΝΑΕ σε πρακτικό επίπεδο βοήθησε ουσιαστικά τις χώρες να δημιουργήσουν τους απαιτούμενους μηχανισμούς επιλογής, ελέγχου και πραγματοποίησης προγραμμάτων και προτεραιοτήτων, ενώ σε πολιτικό επίπεδο ο συνδυασμός των τριών Τραπεζών Εργασίας προσδίδει το μήνυμα της αναγκαιότητας της ταυτόχρονης προώθησης της οικονομικής ανασυγκρότησης και της βιώσιμης ανάπτυξης με τη δημιουργία σταθερών δημοκρατικών θεσμών σε ένα ασφαλές κοινωνικό και περιφερειακό σύστημα.

Οι άμεσες θεματικές προτεραιότητες του Συμφώνου Σταθερότητας για το 2004 είναι:

- η Διασυννοριακή Συνεργασία και η ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης,
- τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης,
- η ενέργεια και οι περιφερειακές υποδομές,
- το διαπεριφερειακό εμπόριο και οι επενδύσεις,
- η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος,
- η μετανάστευση, το άσυλο και οι πρόσφυγες.¹⁷

Η ανάδειξη του ρόλου των μη-κυβερνητικών οργανώσεων στα θέματα εκδημοκρατισμού και του ιδιωτικού τομέα στα θέματα οικονομικής ανάπτυξης είναι αναμφισβήτητα από τους τομείς που το ΣΣΝΑΕ βοήθησε ουσιαστικά όχι απλώς σε

15. Για την πορεία από τη Διαδικασία Royaumont στο Σύμφωνο Σταθερότητας και για σχετικά επίσημα κείμενα βλ. P. Roumeliotis (ed.), *Promoting Stability in the Balkans*, Livani Pub., Athens, 2001. Για μια πιο κριτική προσέγγιση βλ. H. Kondonis, «Stability Pact for S/E Europe: A Vision with Prospects and Limitations», *Hellenic Quarterly*, no 10, Νοέμβριος 2001, Καναδάς, σ. 27-30.

16. Για τη δομή, τις πολιτικές, τα προγράμματα και τα επίσημα κείμενα των αποφάσεων του Συμφώνου Σταθερότητας, βλ. www.stabilitypact.org.

17. Απόφαση Περιφερειακής Τράπεζας Συμφώνου Σταθερότητας, Πόρτοροζ-Σλοβενία, 8 Ιουνίου 2004.

συγκεκριμένα προγράμματα αλλά και στην ενίσχυση της έννοιας της συμμετοχικής δημοκρατίας και της ελεύθερης αγοράς στις χώρες της περιοχής.¹⁸

Αυτή όμως η πολυφωνία προκάλεσε μια ιδιαίτερη δυστοκία στο να οριστούν κοινές προτεραιότητες και να αναδειχθεί το παραγόμενο έργο του ΣΣΝΑΕ, δίνοντας λανθασμένα μηνύματα στις λήπτριες χώρες της ΝΑ Ευρώπης.

Η Ελλάδα αρχικά χρησιμοποίησε το ΣΣΝΑΕ και προώθησε τα παρακάτω προγράμματα:

- Πρωτοβουλία για ανάληψη συν-ηγετικού ρόλου με το Συμβούλιο της Ευρώπης και παροχής τεχνογνωσίας στην Υπο-Τράπεζα Εργασίας Χρηστής Διοίκησης σε θέματα Συνηγόρου του Πολίτη (Ombudsman).
- Πρωτοβουλία με Παρατηρητήριο Γυναικών για συνεργασία μεταξύ γυναικών βουλευτών στην Υπο-Τράπεζα Κοινοβουλευτικής Συνεργασίας.
- Πρωτοβουλία με Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου για εκπαίδευση δημοσίων λειτουργών από τη ΝΑ Ευρώπη στην Ελλάδα.
- Πρωτοβουλία για Ίδρυση Πολυεθνικού Ειρηνευτικού Κέντρου στο Κιλκίς, για την εκπαίδευση νέων αξιωματικών από τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης.
- Πρωτοβουλία για ανάληψη προγράμματος εκπαίδευσης δικαστικών στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της Υπο-Τράπεζας Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων.
- Ενεργή συμμετοχή και ανάληψη προγραμμάτων στην πρωτοβουλία της Αντιμετώπισης της Διαφθοράς (Anti-Corruption Initiative).

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου Δωρητών στις Βρυξέλλες στις 29-30 Μαρτίου 2000 για τις λήπτριες χώρες του ΣΣΝΑΕ, η συνολική υποσχόμενη χρηματοδότηση έφτασε στα 2,5 δις δολ., υπερκαλύπτοντας το πλάνο των 1,8 δις δολ. Κατά τη διάρκεια της Συνόδου, η Ελλάδα δέσμευσε τα ακόλουθα ποσά:

- 1,88 εκ. ευρώ για προγράμματα διακοινοβουλευτικής συνεργασίας, εκπαίδευσης, ισότητας των δύο φύλων, πολιτισμού, και για τη δημιουργία δικτύων δημοσιογράφων.
- 22,3 εκ. ευρώ για προγράμματα υποδομών και στήριξης της ανοικοδόμησης και των δικτύων μεταφορών των γειτονικών χωρών.
- 742.000 ευρώ για προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων και νέων δικαστικών και νομικών από την περιοχή.

18. H. Kondonis, «Civil Society and Multilateral Co-operative Models: The Role of NGOs in the Stability Pact for S/E Europe», στο Th.Veremis-D.Sotiropoulos (eds), *Balkans Doomed to Instability*, Frank Cass Pub., Special Issue, *Journal of S/E European and Black Sea Studies*, Λονδίνο, Νοέμβριος 2001.

Επίσης, κατά τη διάρκεια της ίδιας συνόδου, τα προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν από ελληνικές μη-κυβερνητικές οργανώσεις έφτασαν σε αξία τα 680,000 ευρώ, που ουσιαστικά αποτελούσαν το 12,3% των προγραμμάτων που πραγματοποιήθηκαν από μη-κυβερνητικές οργανώσεις από τη ΝΑ Ευρώπη.¹⁹

Η Ελλάδα επίσης επέτυχε να εξασφαλίσει την εναλλακτική έδρα του ΣΣΝΑΕ στη Θεσσαλονίκη. Δυστυχώς όμως η έδρα παρέμεινε ανενεργή, δημιουργώντας αμφιβολίες στη διεθνή κοινότητα για την ικανότητα της Ελλάδας να παίξει έναν ι-διαίτερο ρόλο στην περιοχή.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα στην πραγματικότητα δε χρησιμοποιεί το μηχανισμό του ΣΣΝΑΕ για την προώθηση περιφερειακών προγραμμάτων. Η επιλογή αυτή από τους σχεδιαστές της διεθνούς αναπτυξιακής πολιτικής αποτελεί παραφωνία στη δεδηλωμένη πολιτική της Ελλάδας να στηρίζει την πολυμερή συνεργασία στη ΝΑ Ευρώπη.

Σκοπός του ΣΣΝΑΕ είναι να συντονίζει και να ενημερώνει τους δωρητές σχετικά με πρωτοβουλίες που υποβοηθούν την ευρωπαϊκή πορεία των χωρών της περιοχής. Είναι μια πρωτοβουλία σε στενή πολιτική συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που στην ουσία συνιστά έναν μηχανισμό, και ως τέτοιος πρέπει να εκλαμβάνεται και να χρησιμοποιείται. Στην κρίση κάθε δωρητριας χώρας είναι κατά πόσο τον χρησιμοποιεί. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ΗΠΑ, η Ελβετία, ο Καναδάς, η Γερμανία, η Αυστρία, η Σουηδία, η Νορβηγία και άλλες χρησιμοποιούν ευρύτατα αυτό το μηχανισμό. Και εδώ τίθεται το βασικό ερώτημα σχετικά με τα θέματα διεθνούς αναπτυξιακής πολιτικής: *«Γιατί να χρησιμοποιείται ένας πολυμερής περιφερειακός μηχανισμός διεθνούς συνεργασίας ως συμπληρωματικός της διμερούς συνεργασίας;»*

Σε πολλές λήπτριες χώρες είναι αξιοσημείωτη η μακροχρόνια παρουσία δωρητριών χωρών με συγκεκριμένη αναπτυξιακή πολιτική, όπως και αρκετών διεθνών αναπτυξιακών και χρηματοδοτικών οργανισμών με εμπειρία και αποτελεσματικούς μηχανισμούς υλοποίησης προγραμμάτων (World Bank, IMF, EuropeAid, ECHO, USAID, DFID, GTZ, Cooperazione Italiana). Η Ελλάδα πρέπει να επιδιώξει τη στενότερη συνεργασία και την ενεργή συμμετοχή της σε κοινά αναπτυξιακά προγράμματα με τους παραπάνω οργανισμούς. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα:

- Μεγαλύτερη προβολή, εγκυρότητα και αποτελεσματικότητα των κοινών προγραμμάτων μας, μέσω της διεθνοποιημένης συνεργασιακής δράσης μας.

19. Η. Kondonis, ό.π., σ. 51. Πηγή: Γραμματεία Συμφώνου Σταθερότητας, Προγράμματα Ταχείας Έναρξης, Τράπεζα Εργασίας, Αναφορά Προόδου, Μάρτιος 2001.

- Απόκτηση εμπειρίας από αναπτυξιακούς οργανισμούς που έχουν ήδη μακρόχρονη ιστορία και αποτελεσματικούς μηχανισμούς αξιολόγησης, ελέγχου και ολοκλήρωσης αναπτυξιακών προγραμμάτων. Μην ξεχνάμε ότι η Ελλάδα, μόλις το 1999 έγινε μέλος της OECD/DAC, άρα και δωρήτρια χώρα, και ακόμη ο διεθνής αναπτυξιακός της μηχανισμός είναι στοιχειώδης.
- Αποφυγή επικαλύψεων με πρωτοβουλίες άλλων διμερών ή πολυμερών αναπτυξιακών οργανισμών.
- Βελτίωση συνθηκών και ευκαιριών για τις ελληνικές επιχειρήσεις και μη-κυβερνητικές οργανώσεις για διεθνείς συνεργασίες.
- Αύξηση του κύρους της χώρας μας και βελτίωση της αναπτυξιακής της στρατηγικής, καθώς δίδεται η ευκαιρία να δομήσει έναν αποτελεσματικό, εντός απαιτούμενων χρονικών ορίων, και διαφανή αναπτυξιακό προγραμματισμό.
- Προώθηση αναπτυξιακών προγραμμάτων τα οποία, μέσω διεθνών συνεργασιών, γίνονται λιγότερο εύαλота σε πιθανές εθνικιστικές αντιδράσεις.

Η χρήση του ΣΣΝΑΕ από την Ελλάδα δε συνεπάγεται ουδεμία αλλαγή στις προτεραιότητές της ή στις πολιτικές της. Απλά αυτές οι πολιτικές μπορεί να γίνουν πιο παραγωγικές και ορατές.

Συμπεράσματα

Η Ελλάδα αδιαμφισβήτητα κατά τη διάρκεια της Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιανουάριος-Ιούνιος 2003) ενίσχυσε το ρόλο του ΣΣΝΑΕ και συνέβαλε στην ενδυνάμωση της ΔΣΝΑΕ.

Σήμερα, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ΣΣΝΑΕ και η ΔΣΝΑΕ βρίσκονται και θεσμικά πολύ κοντά, μέσω του θεσμού της Ανεπίσημης Συμβουλευτικής Επιτροπής, και υπάρχει επιπρόσθετα η πολιτική βούληση από τη διεθνή κοινότητα για μια μεγαλύτερη πολιτική σύγκλιση και κοινές δράσεις των δύο περιφερειακών πρωτοβουλιών.

Σε αντίθεση με τη ΔΣΝΑΕ, το ΣΣΝΑΕ νομοτελειακά θα σταματήσει το έργο του όταν όλες οι χώρες τις περιοχής θα αποκτήσουν καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση χώρας. Η θεσμοποίηση της διαδικασίας, μια πάγια ελληνική θέση, μπορεί να πραγματοποιηθεί προς όφελος όλων των χωρών της περιοχής, αναδεικνύοντας παράλληλα τον ιδιαίτερο ρόλο της Ελλάδας.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός τον Απρίλιο του 2004 στο Σεράγεβο αναφέρθηκε για άλλη μια φορά στο αίτημα της Ελλάδας για τη δημιουργία «ευέλικτης μόνιμης γραμματείας, πιθανόν στη Θεσσαλονίκη, με την παράλληλη ενδυνάμωση του

ρόλου της Τρόικα και της Επιτροπής Πολιτικών Διευθυντών» της ΔΣΝΑΕ, καθώς και τη «δημιουργία ενός Γραφείου Συνδέσμου του ΣΣΝΑΕ στη Θεσσαλονίκη».²⁰ Δεκαέξι χρόνια πριν ο Κάρολος Παπούλιας στη Συνάντηση Υπουργών Εξωτερικών του Βελιγραδίου, Φεβρουάριος 1988, είχε κάνει λόγο για «θεσμοποίηση του μηχανισμού».²¹ Η θεσμοποίηση αυτή όμως δεν είναι αυτοσκοπός και, αν επιτευχθεί κάτι τέτοιο, η χώρα μας θα πρέπει να έχει τόσο την πολιτική βούληση όσο και την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθει, έτσι ώστε να αποφευχθούν αδυναμίες του παρελθόντος.

Η Ελλάδα από το 1975 ήταν πάντα από τους βασικούς άξονες της Βαλκανικής Περιφερειακής Συνεργασίας και σήμερα περισσότερο από ποτέ μπορεί να παίξει αυτόν το ρόλο ακόμη πιο αποτελεσματικά.

Η χώρα μας έχοντας μια μακροπρόθεσμη περιφερειακή πολιτική και αποτελεσματικούς μηχανισμούς υλοποίησής της, μπορεί να πρωτοπορήσει για άλλη μια φορά στο επίπεδο της πολυμερούς συνεργασίας στη ΝΑ Ευρώπη και κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας της ΔΣΝΑΕ, που ξεκινά τον Απρίλιο του 2005, να υλοποιήσει τη δημιουργία –αλλά κυρίως να εγγυηθεί το αποτελεσματικό έργο– ενός κοινού Γραφείου Συνδέσμου Συμφώνου Σταθερότητας και Διαδικασίας Συνεργασίας στη Θεσσαλονίκη.

20. Κείμενο Ομιλίας, πρωθ. κ. Κ. Καραμανλή, στη Συνάντηση Αρχηγών Κρατών ΝΑ Ευρώπης, Σεράγεβο, 21 Απριλίου 2004.

21. Σ. Βαλντέν, ό.π., σ. 76.